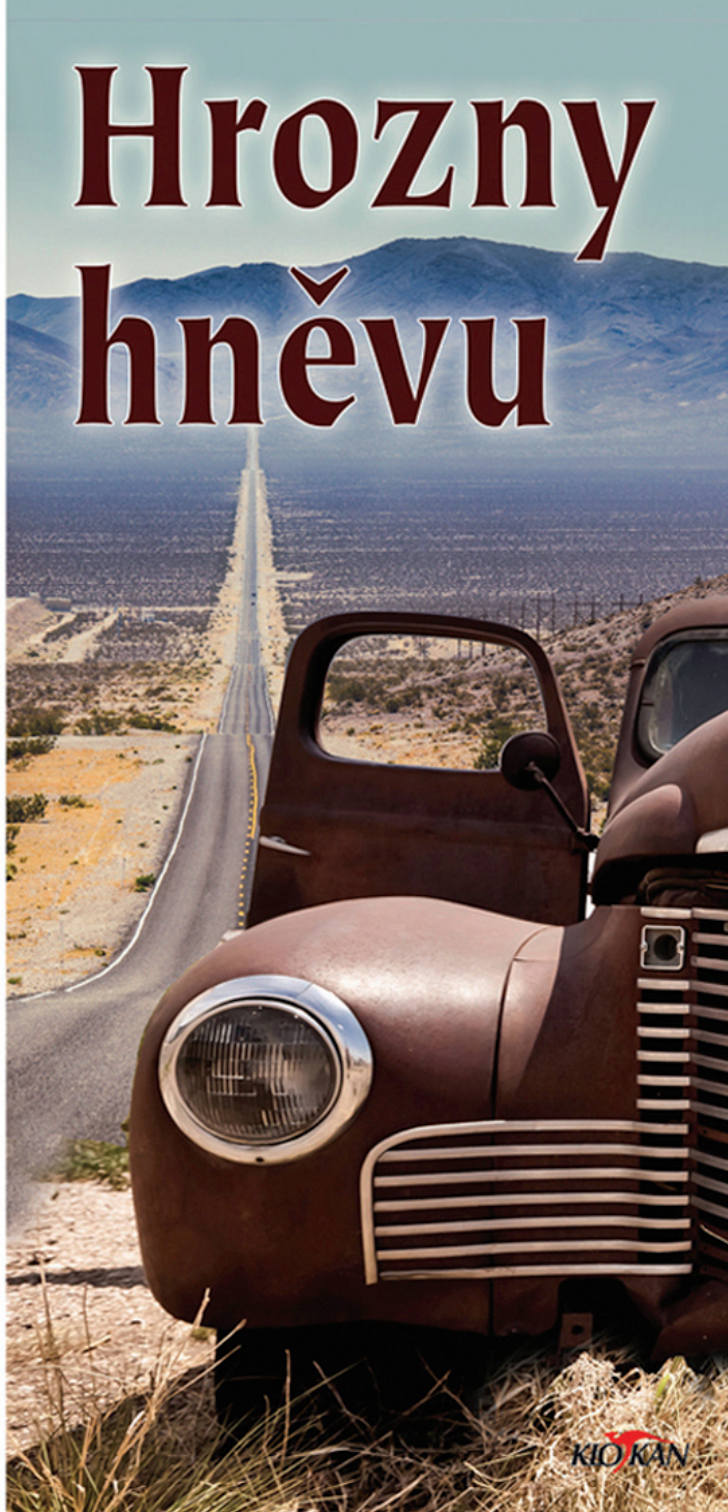

JOHN STEINBECK

Hrozny hněvu

KIO KAN

edice
KLOKAN

Copyright © by John Steinbeck, 1939
Renewed by John Steinbeck, 1967
Translation © Radoslav Nenadál, Praha 1987
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu THE GRAPES OF WRATH
přeložil Radoslav Nenadál
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2019
shop@alpress.cz
Vydání druhé

ISBN 978-80-7543-973-4

KAPITOLA PRVNÍ

Poslední deště, které se snesly na rudý kraj Oklahomy a na část jejího šedivého kraje, byly mírné a zjizvenou zemi nerozrušily. Pluhy znovu a znovu brázdily zbylé stružky. Kukuřice vzešla po posledních deštích rychle a podél cest vyrazily placky plevle a trávy a temně rudá zem začínala mizet pod zelenou příkrývkou. Koncem května obloha zesvětlela a mraky, které na jaře tak dlouho visely ve vysokých kumulech, se rozptýlily. Na rostoucí kukuřici se den za dnem linula sluneční záře, až se po okrajích každého zeleného bodáku začal rýsovat hnědavý proužek. Zas se objevily mraky, znovu odpluly a nějakou dobu je vůbec nenapadlo se vrátit. Zelený plevel se na ochranu barvil do temnějších odstínů a víc se nerozrůstal. Země okorávala a na povrchu se vytvářela tenká tvrdá krusta a stejně jako bledla oblaka, bledla i země a v rudém kraji různověla a v šedivém bělela.

V járcích vyrytých vodou seschla země na prach, který vytvořil drobné suché stružky. Hraboši a mravkolvi rozrývali zem v drobných lavinkách. A v požáru slunce, jež pražilo den ze dne, ztrácely kukuřičné listy svou tuhost a začaly se nachýlovat, nejdřív jen v obloucích a pak, když zeslábl i nejsilnější prostřední řapík, se ohnuly. Nadešel červen a slunce žhnulo ještě palčivěji. Hnědavé pruhy na kukuřičných listech se rozšířily a posunuly se až k prostředním řapíkům. Plevel sesychal a stahoval se zpátky ke kořenům. Vzduch byl řídký a obloha pořád bělavější a den ze dne vybledala i země.

Na cestách, kudy projížděla spřežení a kde kola vozů semílala zem a do země bušila kopyta koní, popraskala krusta uschlého bláta a vytvořily se závěje prachu. Vše, co se pohybovalo, zve-

dalo prach; kráčeující člověk zvířil řídkou vrstvu do pasu, žebříňák až do výše plotu a za automobilem se zachumelil celý mrak. Trvalo dlouho, než se prach usadil.

Když uplynula další půle června, připlula na oblohu obrovitá oblaka z Texasu a od Mexického zálivu, vysoké těžké mraky, bouřkové baby. Lidé na polích po nich hleděli, věřili čichem a zvedali nasliněné prsty, aby zjistili, jak vane vítr. A koní se pod těmi mračny vysoko na nebi zmocňovala nervozita. Obrovité baby pokropily zemi trochou kapek a už pospíchaly dál do jiného kraje. A za nimi se opět objevilo bělavé nebe a znovu se rozzářilo slunce. V prachu zůstaly po deštových kapkách malé kráterky a na kukuřici se objevily zářící šplíchance vody a to bylo všechno.

Za deštovými mraky vál mírný vítr a hnal je na sever, vítr, který se jemně opíral do schnoucí kukuřice. Uplynul den a vítr zesílil, byl úporný a neoslaboval se ani občasnými poryvy. Prach na cestách se zvířil a valil se na všechny strany, usedal na plevel podél kukuřičných lánů a padal i hloub do polí. Pak vítr zmohutněl. Seschlá blátivá krusta popraskala a z polí se zvedl prach a vzhůru se vyvalily šedavé chocholy jako lenivé sloupky dýmu. Kukuřičné listy šlehal ve větru a šustily a chrasťily. Nejjemnější prach se už vůbec neusadil, ale mizel v tmav-noucím nebi.

Vítr opět zesílil, vnikal pod kameny, odnášel slámu a staré listí a dokonce i malé hrudky země, a jak se přeháněl nad poli, zanechával za sebou viditelnou stopu. Ovzduší i oblaka temněly a slunce jimi prosvítalo rudým odstínem a vzduch štiplavě zdrsňel. Během jedné noci se vítr rozběhl nad zemí zběsileji, zaryl zlomyslně mezi kořeny kukuřice, která se mu bránila, seč jí oslabené listy stačily, až neodbytný vítr kořeny obnažil a každý stvol se unaveně nachýlil k zemi, a v té poloze ukazoval směr fičícího větru.

Nadešel úsvit, ale nikoli den. Na šedém nebi se objevilo rudé slunce, matný rudý kotouč, který vydával trochu světla, cosi jako soumrak; a když se hlásil den, šero přecházelo opět v temnotu a vítr skučel a kvílel nad polehlou kukuřicí.

Muži i ženy se tísnili v příbytcích, a když vycházeli ven, uvažovali si přes nos kapesníky a na oči si nasazovali ochranné brýle.

Když nastala opět noc, byla černá jako uhel, protože záře hvězd dolů nemohla proniknout a světlo z oken příbytků svítilo lidem sotva do dvorků. To již se prach smísil se vzduchem a vytvořil jakousi prachovou a vzduchovou emulzi. Lidé pečlivě pozavírali domy a utěsnili dveře i okna hadry, ale přesto dovnitř pronikal jemný prach, který ve vzduchu vůbec nebylo vidět, a usazoval se jako pyl na židlích a na stolech a na nádobí. Lidé si jej oprašovali z ramen. Drobné šňůrky prachu se táhly i po prazích.

Uprostřed noci vítr přešel a zůstavil zem v klidu. Ve vzduchu naplněném prachem zněly zvuky tlumeněji než v mlze. Lidé v postelích slyšeli, že vítr ustal. Když se prudký vítr přehnal, probudili se. Zůstali ležet a naslouchali hlubokému tichu. Pak se rozkokrhali kohouti a jejich hlasy také zněly tlumeně a lidé se na postelích nepokojně převalovali a přáli si, aby už bylo jítro. Věděli, že bude trvat dlouho, než se prach ve vzduchu usadí. Ráno ještě visel nad zemí jako mlha a slunce bylo rudé jako čerstvá krev. Celý den se z nebe snášel prach a snášel se i nazítří. Zemi jako by pokrývala souvislá příkrývka. Prach se usazoval na kukuřici, vršil se na špičkách plotních sloupků i na drátech; sedal na střechy a přikrýval býlí a stromy.

Lidé vycházeli z domů a čichali hustý štiplavý vzduch a zakrývali si nos. A z domů vycházely i děti, ale neběhaly a nekřičely, jako to dělávaly po dešti. Muži postávali u plotů a hleděli na poničenou kukuřici, která rychle hynula a na jejíchž listech prosvítalo pod nánosem prachu už jen tu a tam trochu zeleně. Muži nemluvili a mnoho nenachodili. A z domů vycházely i ženy a postávaly po boku mužů a snažily se vycítit, jestli to muže tentokrát zlomí. Děti stály opodál, bosými palci kreslily do prachu panáky a instinktivně pátraly, jestli neuvidí, že to muže a ženy tentokrát opravdu zlomí. Děti hleděly do tváří mužů a žen a pak opět pečlivě rýsovaly palci do prachu čáry. Koně přicházeli ke korytům s vodou a máchali si tu čenichy,

aby si je očistili od prachu. Po nějaké době zmizelo z mužských tváří otupělé ochromení a objevila se v nich tvrdost, zlost a odpor. Tehdy ženy věděly, že se mohou opět cítit v bezpečí a že k žádnému zhroucení nedojde. Pak se ptaly: Co budeme dělat? A muži odpovídali: Nevíme. Ale to bylo v pořádku. A ženy věděly, že je to tak opravdu v pořádku, i přihlížející děti věděly, že je všechno v pořádku. Ženy i děti v hloubi duše cítily, že žádné neštěstí není tak velké, aby se nedalo snést, když se muži drží. Ženy se vracely do domů po své práci a děti si zase začínaly hrát, zpočátku jen opatrně. S pokračujícím dnem rudá barva slunce slábla. Jeho zář se linula na zem s příkrývkou prachu. Muži seděli na zápraží a jejich ruce si pohrávaly s klacíky a kaménky. Seděli mlčky – přemýšleli – rozvažovali.

KAPITOLA DRUHÁ

Před malou restaurací u silnice stál veliký červený kamión. Vertikální výfuková roura tiše pobrukovala a nad jejím koncem se vznášel téměř neviditelný ocelově modrý opar. Vůz byl nový, zářil červení a na boku stálo dvanáctipalcovými písmeny: Oklahomská dopravní společnost. Dvojitě pneumatiky byly nové a z petlice na velkých zadních dveřích trčel měděný visací zámek. Uvnitř restaurace, jejíž dveře a okna chránily sítě, hrálo rádio poklidnou taneční hudbu puštěnou velice slabě, přesně jak se to dělá, když nikdo neposlouchá. V malém otvoru nad vchodem se tiše točil zabudovaný ventilátor a mouchy poplašeně bzučely kolem dveří a oken a narážely do drátěných sítí. Uvnitř seděl na stoličce jediný člověk, řidič kamiónu, opíral se lokty o barový pult a hleděl přes kávu na štíhlou osamělou servírku. Mluvil na ni jadrnou nenucenou hantýrkou sil-

nice. „Jo, viděl jsem ho, jsou to asi tři měsíce. Něco mu kuchali. Dal si cosi vyšmiknout. Co, to nepamatuju.“ Ona na to: „Nebude to ani tejden, sama jsem ho viděla. Vypadal fajn. Docela je k světu, když není pod párou.“ Mouchy se občas vrhaly s tlumeným bzukotem na síťové dveře. Z kávovaru vyrazila pára a servírka, aniž se ohlédla, sáhla za sebe a vypnula ho.

Venku kráčet po okraji druhé strany silnice muž, přešel a zamířil ke kamiónu. Pomalu došel až k předku, položil ruku na třpytivý blatník a podíval se na tabulku za předním ochranným sklem: Spolujízda není povolena. Chvíli to vypadalo, jako by užuž chtěl pokračovat v cestě, ale pak se posadil na stupačku na druhé straně od restaurace. Nebylo mu víc než třicet let. Oči měl velmi tmavé a v očních bulvách bylo možno vidět rozeseitou lehkou hnědou pigmentaci. Od vysoko posazených širokých lícních kostí mu po tvářích běžely výrazné hluboké linky, které se kolem úst zaoblovaly. Horní ret byl dlouhý, a jelikož mu vystupovaly zuby, musely být rty napnuté, aby je zakryly, protože ústa měl ten člověk zavřená. Ruce měl tvrdé, s širokými prsty a nehty silnými a zvrásněnými jako malé mušle. Mezi palcem a ukazovákem a na bříškách dlaní se leskly mozoly.

Šaty měl nové – všechno laciné a nové. Šedá čepice byla tak nová, že štítek byl ještě tuhý a stiskací knoflík pořád ještě držel, a čepice dosud neztratila tvar a nebyla vyboulená, jako bývají starší čepice sloužící ke všem možným účelům – jako pytlík na věci, jako ručník i jako kapesník. Oblek byl ušit z laciné šedivé cajkoviny a byl tak nový, že na kalhotách bylo ještě plno přeležely záhybů. Modrá pomačkaná košile byla tuhá a lesklá škrobem. Sako bylo příliš velké a kalhoty krátké, protože muž byl vysoký. Ramena mu visela až na paže, ale i tak mu zase rukávy byly krátké a předek saka mu plandal kolem žaludku. Na nohou měl nové boty pískové barvy, takové, kterým se říká bagančata, s ocvokovanými podešvemi a s podpatky okovanými dokola jako podkovou, aby se neošlapaly. Tenhle člověk si sedl na stupátko, sundal si čepici a otíral si s ní obličej. Pak si ji zase nasadil a začal popotahovat za štítek, čímž zároveň začal pracovat na jeho budoucí zkáze. Pak mu pohled utkvěl na

nohou. Sehnul se, uvolnil tkaničky a konce nechal rozvázané. Nad hlavou mu šepotal rychlý sled modravých obláčků dýmu z Dieselova motoru.

Hudba v restauraci ustala a z ampliónu se ozval mužský hlas, ale servírka jej nevypnula, protože si neuvědomila, že hudba přestala hrát. Pátravými prsty totiž objevila pod uchem malý uher. Pokoušela se ho zahlédnout v zrcadle, aniž by to řidič upozoroval, a tak předstírala, že si jen uhlazuje vlasy. Řidič pravil: „V Shawnee byla parádní tancovačka. Prej tam dokonce někoho kuchli nebo co. Taky jste to slyšela?“

„Ne,“ odpověděla servírka a láskyplně ohledávala prstem uher pod uchem.

Sedící muž venku se zatím zvedl, zahleděl se přes kapotu vozu a chvíli pozoroval restauraci. Pak se opět usadil na stupače a vytáhl z kapsy pytlík s tabákem a složku cigareto-vých papírků. Balil si cigaretu pomalu a pečlivě, prohlížel si ji a uhlazoval. Konečně si ji pak zapálil a hořící sirku zastrčil do prachu u nohou. S blížícím se polednem ukrajovalo slunce vozu stín.

V restauraci zaplatil řidič útratu a dva nikláky, které dostal zpátky, hodil do automatu. Válce se roztočily, ale výhra ho nečekala žádná. „Tak to seštelovali, aby člověk jo nic nevyhrál,“ řekl servírce.

Odpověděla mu: „Zrovna před dvěma hodinama tady jednomu padlo terno. Hodilo mu to tři osmdesát. Kdy zase pojedete zpátky?“

Nechal síťové dveře pootevřené. „Za tejdén, za deset dní,“ odpověděl. „Musím zajet do Tulsy a nikdy se zpátky nedostanu, jak bych si myslel.“

Najednou vyjela: „Nepouštějte mi sem ty mouchy. Buďte jděte ven, nebo dovnitř.“

„Tak nashle,“ řekl a zamířil ven. Sítěné dveře za ním zapráskly. Stál na slunci a sloupával ze žvýkáci gumy obal. Byl to statný člověk, rozložitý v ramenou a s mohutným žaludkem. Měl zarudlý obličej a modré oči, šterbinovitě protáhlé, zřejmě od toho, jak je stále musel mhouřit proti ostrému světlu. Oble-

čen byl ve vojenských kalhotách a na nohou měl vysoké šňorovací boty: „Hele, ať vo vás neslyším, za co byste se musela červenat!“ Číšnice byla obrácená k zrcadlu na zadní stěně. Zavrčela nějakou odpověď. Řidič začal pomalu žvýkat kus žvýkáci gumy a před každým skusem široce rozevřel čelisti a rty. Když kráčel k velkému červenému vozu, gumu v ústech zpracovával a válel pod jazykem.

Stopař se zvedl a podíval se na něho okénky kabiny. „Nemohly byste mě svízt, šéfe?“

Řidič se rychle ohlédl k restauraci. „Neviděl jste vpředu za sklem nápis, že stopaře neberu?“

„Jo – viděl. Ale někdy bejvají chlapi slušní, přestože jim nějaké zazobanej prevít poručí vystrčit tabulku.“

Řidič pomalu nastupoval do vozu a uvažoval o jednotlivých částech stopařovy odpovědi. Když odmítne, nejen že nebude ten slušný chlap, ale bude právě ten, co musí vozit tu tabulku a nesmí si brát žádnou společnost. Když stopaře vezme, bude automaticky slušňák a taky nebude vypadat jako někdo, s kým si mává kdejaké zazobanej prevít. A on chtěl rozhodně být ten slušňák. Znovu se ohlédl po restauraci. „Skrč se na stupačku a zůstaň tak až do první zatáčky,“ řekl.

Stopař se přikrčil, takže ho nebylo vidět, a pevně se držel kliky u dvířek. Motor na okamžik zaburácel, převodovka zabrala a obrovitý kamión se rozjel, první rychlost, druhá rychlost, třetí a pak vysoký kvílivý záběr a čtvrtá rychlost. Pod mužem, který se tiskl k autu, ubíhala silnice jako závrativá rozmazaná dráha. K první zatáčce to byla míle, pak vůz zpomalil. Stopař se zvedl, otevřel si dveře a vklouzl na sedadlo. Řidič se po něm podíval, přimhouřil oči a žvýkal, jako by si čelistmi přímo třídil a urovnával myšlenky a dojmy, než si je konečně uloží do mozku. Oči mu nejdřív spočinuly na nové čepici, pak sjely na nové šaty a nové boty. Stopař se pohodlně uvelebil na sedadle, sundal si čepici a otřel si s ní zpotené čelo a bradu. „Díky, kamaráde,“ řekl. „Já už ty haksny vůbec necejtím.“

„To dělají ty nový boty,“ poznamenal řidič. Z jeho hlasu jako by zaznívala táž tajná myšlenka, jaká se mu zračila v očích. „To je taky nápad, pustit se v novejších botech na cestu – v tomhle vedru.“

Stopař se zahleděl na zaprášené žluté boty. „Jiný nemám,“ řekl. „Člověk je musí nosit, když nemá druhý.“

Řidič se zahleděl přimhouřenýma očima soustředěně kupředu a trochu přidal rychlost. „Jedeš daleko?“

„Hmmm! Ale ušel bych to pěšky, kdyby mě ty haksny tak nebolely.“

Z řidičovy otázky zazníval lehký zkoumavý podtón. Stopaři připadalo, jako by mu nastražoval síť a pasti. „Hledáš práci?“ zeptal se řidič.

„Ne, táta má farmu, čtyřicet akrů. Je pachtýř, ale jsme tam už dlouho.“

Řidič se významně rozhlédl po okolních polích podél silnice, na nichž ležela polehlá kukuřice s nánosem prachu. Z prašné země trčely drobné kaménky. Řidič řekl, jako by hovořil sám k sobě: „Pachtýř na čtyřiceti akrech, a to ho nevyhnal tenhle prach a ty traktory?“

„Já vod nich z poslední doby samozřejmě žádný zprávy nemám,“ odpověděl stopař.

„Asi hodně dlouho,“ podotkl řidič. Do kabiny vlétla včela a rozbzučela se za ochranným sklem. Řidič natáhl ruku a opatrně ji zahnal do vzduchového proudu, který ji odfoukl okénkem ven. „Pachtýři se teďko pokládají hrozně rychle,“ pokračoval. „Vobjeví se jeden traktor a vyžene deset rodin. Je jich tady teďko jako psů. Vtrhnou na pole a pachtýřům vylejou perka. A jak se ten tvůj táta drží?“ Jazyk a čelisti opět začaly zpracovávat žvýkáci gumu, obracely ji a rozžvýkávaly. S každým otevřením úst bylo vidět, jak na jazyku gumu převaluje.

„Jak říkám, dlouho vo něm nemám zprávy. Já na to psaní nikdy nebyl a táta jakbysmet.“ Rychle dodal: „Ale vobá psát dovedem, kdybysme chtěli, to jo.“

„Tos byl někde na práci?“ Opět s tou pátravou nenápadností. Zahleděl se do polí, do tetelivého vzduchu, sežmoulal gumu pod jednu skráň, aby mu nepřekážela, a uplivil z okna.

„Jo, to víš,“ odpověděl stopař.

„Jsem si to myslel. Všim jsem si tvech rukou. Ses musel vohánět krumpáčem nebo sekyrou nebo kladivem. Mozoly ti na rukách jenom svítějí. To mně zas neujde. Na tom si zakládám.“

Stopař na něho zůstal hledět. Pneumatiky zpívaly po vozovce. „Chceš vědět ještě něco? Já ti to povím. A nemusíš ani hádat.“

„Hele, nemusíš se hned štětit. Já jsem nechtěl bejt vlezlej.“

„Já ti řeknu všechno. Nebudu nic zatloukat.“

„Já si jen rád všímám. Líp ubíhá čas.“

„Já ti řeknu všechno. Jmenuju se Joad, Tom Joad. Táta je taky Tom Joad.“ Jeho oči spočinuly pátravě na řidiči.

„Neštěť se. Já to nemyslel ve zlým.“

„Já to tak taky nemyslím,“ odpověděl Joad. „Mně jde vo to, abych se dostal vo kus dál, a s nikým nechci mávat.“ Ustal a rozhlédl se po suchých polích a do dálky po skupinách neduživých stromů, jejichž větve visely ztrápeně v sálajícím horku. Z boční kapsy vyndal tabák a papírky. Cigaretu si balil mezi koleny, protože tam nefoukal vítr.

Řidič žvýkal rytmicky a uvážlivě, jako to dělá kráva. Čekal, až celý ten náhle vyvěrlý vzruch předcházející chvíle pomine a až se na něj zapomene. Když se konečně zdálo, že ovzduší je opět v pořádku, pravil: „Kdo v životě nedělal šoféra v takovýmhle vehiklu, nemá páru, co to vobnáší. Šéfové nechťejí, abysme někoho brali do vozu. Tak tady musíme trčet a jenom sami kučírovat, leda když se nám chce riskovat, že nám dají padáka, jako jsem to s tebou riskoval já.“

„Šak já si to považuju.“

„Poznal jsem spoustu chlápků, co dělají při jízdě ty nejpošahanější věci. Jako jeden, pamatuju, si vymejšlel básničky. Ubíhal mu tak čas.“ Kradmo se po Joadovi podíval, aby zjistil, jestli ho to zajímá, nebo vyvádí z míry. Joad mlčel, hleděl upřeně do dálky, díval se podél silnice, podél bílé vozovky, která se mírně vlnila, jako by se zem pod nimi lehce vzdouvala. Řidič nakonec pokračoval: „Vzpomínám si na jednu takovou básničku, co ten kluk napsal. Bylo to o něm a ještě o nějakých klukách, jak jezděj po celým světě a vyváděj a blbnou. Škoda že jsem si ji ne-

zapamatoval celou. Ten kluk v tom měl slova, že by jim ani sám pán Ježíš Kristus nerozuměl. Jeden kousek byl takhle: „A ten negr vám měl ptáka jako velrybího lomcováka; i sloní proboscis byl proti němu hadr, prostě mezi samcema byl kádr.“ Proboscis je něco jako nos. U slona je to chobot. Ten kluk mi to ukázal ve slovníku. Bez toho slovníku nedal ani ránu. Vždycky když někde zarazil na nějaký kucmouch a na kafe, tak si v něm říkal. „Ustal, protože se najednou cítil se svou řečí jakoby izolovaný. Opět se pokradmu podíval po spolucestujícím. Joad pořád mlčel. Řidič se jej znervózněle snažil zatáhnout do hovoru. „Už jsi někdy trefil na takovýho chlápka, co užívá takový vznešený slova?“

„Na kazatele,“ odpověděl Joad.

„Z toho by se jeden pomát, když před ním takovej kluk užívá takový nóbl slova. U kazatele, to je v pořádku, protože do kazatele se nikdo neodváží vrtat. Ale tenhle kluk byl legrační. Když řek nějaký takový vznešený slovo, člověk to u něho nějak bral jakoby nic. Von se s tím vůbec nechtěl vytahovat.“ Řidič se uklidnil. Aspoň teď věděl, že Joad poslouchá. Vybral riskantně zatáčku těsně u krajnice, až pneumatiky zaskřípěly. „Jak jsem povídal,“ pokračoval, „takovej řidič vod nákladáku dělá pošahaný věci. Jeden chlápek jednou povídal, že tyhle řidiči na dálkových tratích se v jednom kuse cpou – v jednom kuse, v těch karbanátkovejch kučách u silnice.“

„No jo, tam voni jako by žili,“ přitakal Joad.

„Jo, jo, to voni se zastavějí, ale ne pokaždý kvůli jídlu. Někdy hladu ani moc nemají. Akorát že jim to ježdění už leze krkem – je jim z toho až zle. A ty knajpy jsou jediný fleky, kde se můžou zastavit, a když zastavíš, musíš si něco koupit, abys moh hodit řeč s holkou za pultem. A tak si dáš hrnek kafe a k tomu nějaký kucmouch. Člověk si přece jenom kapku dáchne.“ Pomalu žvýkal žvýkáci gumu a obracel ji jazykem.

„Vona to žádná sranda nebude,“ poznamenal Joad bez jakéhokoliv důrazu.

Řidič na něho vrhl rychlý pohled, aby se přesvědčil, jestli to Joad myslel ironicky. „Jo, žádná vejhra v loterii to není,“ řekl poněkud podrážděně. „Vypadá to jako nic a že tady člověk je-

nom dřepí na zadku těch vosum nebo čtrnáct hodin. Musí něco dělat. Nějaký posuňky nebo aspoň hvízzat. Rádio nám společnost nedovolí. Jsou takový, že si na cestu berou flašku, ale ty u toho dlouho nevydržíš.“ Poslední větu řekl s přísnou upjatostí. „Já si nikdy neloknu, dokad' neskončím.“

„Jo?“ zeptal se Joad.

„Jo! Člověk se musí přece pozdějc něčeho dodělat. Já totiž uvažuju, že si udělám takový ty dálkový kursy. Strojní inženýrství. Je to lehký. Člověk musí doma seštudovat pár snadnejch lekcí. Moc vo tom uvažuju. Pak s tímle ježděním praštím. Ať si potom s těmadle vehiklama jezdějí jiný.“

Joad vytáhl z kapsy u saka malou láhev whisky. „Určitě si nedáš loka?“ Jeho hlas zněl škádlivě.

„Proboha ne. Ani se toho netknu. Člověk si nemůže jen tak dávat do trumpetu a přitom chtít študovat, jako se chystám já.“

Joad odzátkoval láhev, polkl dva rychlé doušky, znovu láhev zazátkoval a zastrčil zpátky do kapsy. Kabinou se rozlila horká aromatická vůně whisky. „Jseš celej jako vynervovanej,“ poznamenal Joad. „Co je s tebou – máš holku?“

„Hm, to víš. Ale stejně to chci někam dotáhnout. Už si ten mozek trénuju bůhví jak dlouho.“

Joad jako by po whisky rozvázal. Ubalil si další cigaretu a zapálil si ji. „To já zas toho tak moc před sebou nemám,“ podotkl.

Řidič rychle pokračoval. „Já žádněj životabudič nepotřebuju,“ řekl. „Já si mozek trénuju celou dobu sám. Před dvěma lety jsem na to prodělal celej kurs.“ Poklepal pravou rukou na volant. „Tak třeba když na silnici projíždím kolem nějakýho chlápka. Podívám se na něho, a když jsem za ním, snažím se vzpomenout si na všechno, co na něm bylo, jaký měl šaty a boty a co měl na hlavě, jakou měl chuži a třeba i jak byl vysokej a kolik vážil a esli měl nějaký jizvy. Už jsem v tom dost dobrej. Dovedu si v hlavě seštelovat celej takovej vobrázek. Někdy si myslím, že bych si měl udělat nějakěj kurs, aby ze mě byl vodborník na votisky prstů. To bys byl překvapenej, kolik si toho člověk může zapamatovat.“

Joad si znovu rychle přihnul z láhve. Naposledy zatáhl z kroutící se cigarety a pak zamáchl řěřavějící konec mezi mozolnatým palcem a ukazovákem. Odřel nedopalek až na dřev a vystrčil jej z okna, kde mu jej vítr vzal z prstů. Obrovské pneumatiky zpívaly na dlažbě vysokým tónem. V Joadových tmavých klidných očích upřených na vozovku jako by probleskl pobavený výraz. Řidič čekal a nejistě po něm pokukoval. Konečně se Joadův horní ret oddělil v úsměvu od zubů a Joad se tiše zasmál, až se mu hrud' dmula. „Hele, to ti ale kruci trvalo, nežs na to přišel, brácho.“

Řidič se na něho podíval. „Než jsem na to přišel? Na co? Co tím myslíš?“

Joadovy rty se na okamžik roztáhly podél dlouhých zubů a Joad si je olízl, jako to dělá pes, nadvakrát, odprostředka na každou stranu jednou. Jeho hlas zdrsnel. „Však ty víš, co myslím. Když jsem vlezl dovnitř, pěkně sis mě změřil. Všim jsem si.“ Řidič hleděl před sebe a tiskl volant tak usilovně, že mu polštářky na dlaních až naběhly a hřebety mu zběhly. Joad pokračoval: „Ty víš, odkad jdu.“ Řidič mlčel. „Co?“ nálehal Joad.

„Hm – jistě. Totiž – možná. Ale mně do toho nic není. Já si zametám před svým prahem. Mně je to fuk.“ Slova mu přestala váznout v hrdle. „Já nikdy nestrkám nikomu nos do jeho věcí.“ A náhle zmlkl a vyčkával. Zbělelé ruce stále tiskly volant. Oknem dovnitř skočila kobyłka a přistála na přístrojové desce, kde usedla a začala si třít křídla o zahnuté skokanské nožky. Joad natáhl ruku a zmáchl tvrdou lebkovitou hlavičku kobyłky mezi prsty a hodil ji do průvanu v okně. Joad se zase zasmál, zatímco si otřepával z konečků prstů zbytky rozmačkaného hmyzu. „Špatně jste mě odhadl, vážený pane,“ pravil. „Já to nijak netutlám. Jo, byl jsem v McAlesteru. Byl jsem tam čtyři roky. A tydle šaty mi dali, když jsem vodcházel. Mně to je úplně jedno, jestli to někdo ví, nebo neví. Jedu na farmu k tátovi, takže nemusím lhát, abych splášil flek.“

Řidič řekl: „Chm – do tohodle mně vůbec nic není. Já nejsem vlezlej.“

„Pendrek nejseš,“ houkl Joad. „Ten tvůj vlezlej frňák ti trčí z ksichtu na vosum mil. A tím frňákem ses do mě zaryl jako koza do petržele.“

Řidičova tvář se celá stáhla. „Tos mě ale pochopil úplně špatně –,“ začal chabě.

Joad se mu zasmál. „Jseš dobrej chlap. Svez jsi mě. Kruci jo, seděl jsem. No a co! A ty chceš vědět, proč jsem seděl, že?“

„Do toho mi nic není.“

„Jo, tobě do ničeho nic není, ty jenom honíš tudle krávu po silnici, a to je celá tvoje robota. Hele. Vidiš támhle před náma tu cestu?“

„Jo.“

„Tak tam já vylezu. Ty máš už určitě gatě prochcaný zvědavostí, co jsem udál. Ne, já nejsem takovej, abych nekáp božskou.“

Vysoký tón motoru začal znít dutěji a píseň pneumatik poklesla do nízkých poloh. Joad vytáhl pŕllitrovku a znovu si přihnul. Vůz zpomalil a zastavil u nedlážděné cesty, která odbočovala v pravém úhlu od silnice. Joad vystoupil a zůstal stát u okénka kabiny. Výfuková roura vyfrkávala sotva viditelné obláčky modrého kouře. Joad se naklonil k řidiči.

„Já seděl pro vraždu,“ řekl rychle. „To zní hrozně, že – a znamená to prostě, že jsem zabil nějakýho chlápka. Sedm let. Pus-tili mě dřív, že jsem sekal dobrotu.“

Řidič se zahleděl do Joadovy tváře, aby si ji zapamatoval. „Já se tě na to neptal,“ řekl. „Já si zametám před vlastním prahem.“

„Můžeš vo tom vykládat v každý knajpě vocuď až po Texolu.“ Usmál se. „Ahoj. Byls slušnej. Ale hele, když člověk byl náakou dobu v chládku, větrí votázku jako čert kropáč. Tys mi tu svou telegrafoval hned, jaks prvně votevřel hubu.“ Pleskl dlaní do kovových dvířek. „Díky za svezení,“ řekl. „Ahoj.“ Otočil se a zamířil na prašnou nedlážděnou cestu.

Řidič za ním chvíli hleděl a pak zavolal: „Zlom vaz!“ Joad zamával rukou, aniž se otočil. Pak se rozburácel motor, kola zabrala a obrovitý červený kamión se pomalu rozjel kupředu.

KAPITOLA TŘETÍ

Betonová silnice byla vroubena pokrývkou zcuchané, zlámané přeschlé trávy, jejíž vršky tížily napadané vousy ovsa, které se nachytávají do psích kožíšků, a psárka, která se zachytává koním do kotníkových rousů, a uschlé paličky jetelových květů, jež se zadržávají do ovčího rouna; dřímající život, který čeká, aby se rozletěl a rozptýlil, každé seménko vyzbrojené prostředky rozptylu, letkami šipek a padáčků, malými kopíčky a chomáčky drobných trnů, to vše tu čekalo na živočichy a na vítr, na mužskou záložku u kalhot nebo na lem ženské sukně, všechno nečinné, ale vyzbrojené prostředky k vyvinutí činnosti, nehybné, ale vše nadáno zárodečnými předpoklady pohybu.

Slunce se opíralo do trávy a vyhřívalo ji a ve stínu pod travinami se hemžil hmyz, mravenci a mravkolvi, kteří mravencům nastražovali pasti, kobylky, jež vyskakovaly do vzduchu a třepetaly v zlomcích okamžiku křídly, berušky podobné malým pásovcům, neúnavně se lopotící na četných nožkách vpřed. A po trávě u krajnice se sunula želva pozemní, uhýbajíc pro nic za nic do strany a vlekouc kopulovitý krunýř. Tvrdé nožky se žlutými paznehtíky se prodíraly jako cepy travou, ale vůbec to nevypadalo jako chůze, spíš jako by želva jen nadzvedávala a vlekla krunýř. Klouzaly po něm vousy ječmene, dopadaly na něj paličky jetele a kutálely se na zem. Rohovitá ústa měla želva otevřená a pronikavé legrační oči, pod obočím jako dva nehty, hleděly upřeně kupředu. Lezla pomalu po drnech a zanechávala za sebou cestičku, zatímco před ní vystával kopec, jenž nebyl nic jiného než násep u krajnice. Na chvíli se se zdviženou hlavou zastavila. Zamžikala a podívala se nahoru dolů. Pak začala zlézat násep. Přední drápopité nohy se vysunuly kupředu, ale

nezaryly se do země. Zadní nohy kopaly a postrkovaly kupředu krunýř, který se odíral o travu a o štěrk. Čím příkřeji před želvu násep strměl, tím horečnější vyvíjela úsilí. Tlak v zadních nohách sílil, takže pod ní až podkluzovaly, krunýř se nadzvedával a rohovitá hlava trčela kupředu, co krk stačil. Kousek po kousku se krunýř sunul po náspu vzhůru, až jí konečně cestu zkrřížil parapet, nejzazší výběžek silnice, betonová zídka vysoká na čtyři palce. Želva na okamžik jako by odpočívala. Do jemné kůžičky pod krunýřem jí vlezl rezatý mravenec a hlavička i nohy se jedním rázem zatahly dovnitř a ocas jakoby potažený pláty brnění se připlácl k tělu. Rezatý mravenec zůstal zamáčknut mezi tělem a nožkami. Mezi krunýřem a jednou přední nohou uvízl klásek divokého ovsa. Želva zůstala dlouho nehybně ležet, pak se pomalu vysunul krk, stará legrační přímhouřená očka se rozhlédla a ukázaly se nožky a ocas. Zadní nohy se opět pustily do práce, napínaly se jako nohy slona a krunýř se naklonil v takovém úhlu, že přední nohy nemohly dosáhnout na cementovou podložku. Ale zadní nohy se nadzvedávaly výš a výš, až nakonec želva vyrovnala rovnováhu, zadek se sklonil dolů, přední nohy zadržly o dlažbu a želva byla nahoře. Ale ten klásek divokého ovsa zůstal uchycený stále kolem předních nohou.

Teď už byla cesta snadná a pomáhaly všechny nohy a krunýř se s nadzvedáváním a pomalým kolébáním sunul vpřed. Blížil se sedan řízený asi čtyřicetiletou ženou. Uviděla želvu a zahrnula doprava z vozovky, až zaskřípěla kola a zvířil se oblak prachu. Na okamžik se zvedla dvě kola do vzduchu a pak si opět sedla. Auto se vrátilo do vozovky a pokračovalo v cestě, ale daleko pomaleji. Želva se nejdřív rychle stáhla do krunýře, protože silnice byla rozpálená jako pec.

A v tu chvíli přijíždělo lehké nákladní auto, a když se přiblížilo, spatřil řidič želvu a stočil vůz tak, aby na ni narazil. Přední kolo zasáhlo okraj krunýře a želvu odmrstilo, jako když se zmáčkne knoflík o knoflík, takže se ve vzduchu několikrát otočila jako mince a odkutálela se ze silnice. Nato se auto vrátilo do původního směru a pokračovalo v jízdě po pravé straně. Želva, zatažená v krunýři, zůstala dlouho ležet na zádech. Ale

potom přece jenom začala ve vzduchu mávat nohama a hledat, od čeho by se mohla odrazit, aby se převrátila. Přední noha se zachytila o oblázek a želva se pomalu, pomaloučku obracela, až se překulila hřbetem vzhůru. Klas divokého ovsa vypadl a tři kopíčkovitá zrnka zůstala zabodnutá v zemi. A jak se želva sunula kupředu přes krajnici, těžký krunýř zasypával zrnka hlínou. Želva pak dorazila na nedlážděnou cestu a trhaně popolézala kupředu, vyrývající za sebou v prachu klikatou mělkou škarpičku. Stará legrační očka hleděla nad pootevřenou rohovitou tlamičkou kupředu. Dlouhé paznehtíky lehce prokluzovaly v prachu.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Když Joad uslyšel, jak se vůz opět rozjel a jak rychlost Kstřídá rychlost a po vozovce zní těžký puls doléhajících pneumatik, zastavil se, otočil se a hleděl za ním, dokud nezmizel. A i když ho již nebylo vidět, stále měl oči upřené do dálky a hleděl na tetelící se modrý vzduch. Zamyšleně vyndal z kapsy lahvičku, odšrouboval kovový uzávěr a rozkošnický upíjel whisky a zajížděl jazykem až do hrdla láhve a pak si olizoval rty, aby mu ani kapka té lahody neunikla. Zkusil zarecitovat: „A ten negr vám měl ptáka,“ ale to bylo všechno, co si zapamatoval. Nakonec se otočil čelem po směru prašné cesty, která protínala pole v pravém úhlu. Slunce sálalo a do nánosů prachu se neopřel jediný závan větru. Cesta byla rozryta brázdami zanesenými prachem, který napadal do kolejí vyrytých koly vozů. Joad ušel pár kroků a prach jemný jako mouka vyrazil před špičkou jeho nových žlutých bot vzhůru a žlutavé svršky rázem zešedly.

Shýbl se a rozvázal tkaničky, shodil první botu a pak druhou. A vlhkými chodidly s úlevou zahrabal v horkém prachu, až se mu prašné gejízírky dostaly mezi prsty a pokožka na nohou se vypnula suchem. Svlékl si sako, zabalil do něj boty a ranec si hodil pod paži. A konečně se vydal po cestě, vykopávaje před sebou vzhůru prach a vytvářeje prašný oblak, který za ním zůstával viset nízko u země.

Po pravé straně byla cesta oplocena dvěma prameny ostnatého drátu na vrbových tyčkách. Tyčky byly zkroucené a špatně opracované. Kde se náhodou vyskytla rozsocha v patřičné výšce, byl drát uchycen v ní, a kde žádná nebyla, byl ostnatý drát přivázán k sloupku obyčejným drátem. Za plotem ležela kukuřice polehlá větrem a horkem a suchem, a kalíšky vytvořené v místech, kde se upíná list ke stvolu, byly plné prachu.

Joad se pomalu ploužil s oblakem prachu v patách kupředu. Kousek před sebou spatřil vysoký krunýř želvy pozemní, která se strnulými trhavými pohyby zvolna sunula prachem. Zastavil se, aby si ji prohlédl, a jeho stín padl na ni. Hlava a nohy se okamžitě stáhly do krunýře a krátký ocas se přimkl dovnitř pod něj. Joad želvu zvedl a obrátil hřbetem dolů. Hřbet byl hnědošedý, jako prach, ale spodek krunýře měl máslově žlutou barvu a byl čistý a hladký. Joad si nadhodil ranec v podpaží a prstem přejížděl hladký spodek krunýře a pokoušel se jej zmáčknout. Byl měkkší než vršek. Tvrdá stařecká hlava se vysunula a pokoušela se podívat na mačkající prst a nohy se divoce rozmávaly. Želva ve vzduchu marně zápasila, až Joadovi pomočila ruku. Joad ji otočil zpátky na druhou stranu a přibalil ji do saka. Cítil, jak se želva napíná a jak sebou pod jeho paži škube. Vyrázil kupředu, o něco rychleji, a paty mírně vlekl v prachu.

U cesty před ním vrhala grošovaný stín pokroucená zaprášená vrba. Joad ji dobře viděl, s ubohými větvemi ohnutými přes cestu, s porostem listů, rozedraných a neduživých jako peří pelichající slepice. Joad se začal potit. Modrá košile mu na zádech a v podpaží potemněla. Zatáhl za štítek čepice a zmáčkl ji